

Bet. o. lovf. vedr. vandløbsloven m.v.

Til lovforslag nr. L 134. Betænkning afgivet af Miljø- og Planlægningsudvalget den 20. april 1995

Betænkning

over

Forslag til lov om ændring af vandløbsloven og vandforsyningsloven

Udvalget har behandlet lovforslaget i en række møder og har herunder stillet spørgsmål til miljø- og energiministeren, som denne har besvaret dels skriftligt, dels i samråd. To af udvalgets spørgsmål til miljø- og energiministeren og dennes svar herpå samt et notat om beregning af medianminimumsvandføring fra Danmarks Miljøundersøgelser er optrykt som bilag til betænkningen.

Endvidere har udvalget modtaget skriftlige og/eller mundtlige henvendelser fra:

Bygnings Frednings Foreningen,
 Dambrugsudvalget for Ringkøbing Amt,
 Dansk Dambrugerforening,
 Ferskvandsfiskeriforeningen for Danmark,
 Foreningen af Danske Fiskefoderfabrikanter,
 Forsøgsdambruget,
 Friluftsrådet,
 Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur,
 Mildam ApS,
 Organisationen Dansk Aquakultur,
 Pedersen, Gorm, advokat,
 Rytter, Bent, Korup Mølle Dambrug,
 Sammenslutningen af Danske Ørredesportører og
 Venstres Byrådsgruppe, Holstebro Kommune.

Der er af miljø- og energiministeren og af et mindretal stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Miljø- og energiministeren har over for udvalget tilkendegivet følgende:

Vedrørende afgrænsning af ændringsforslaget vedrørende kulturhistoriske interesser:

Med ændringsforslaget indføres det i lovtæksten, at væsentlige kulturhistoriske interesser, der er knyttet til opstemningsanlæg i vandløb, ikke må tilsidesættes, når der iværksættes foranstaltninger efter § 37 a. Som beskrevet i min besvarelse af spørgsmål 25 fremgik det allerede af bemærkningerne til lovforslaget.

Med »væsentlige kulturhistoriske interesser« sigtes til vandmølleanlæg og lignende (såsom engvandings- og voldgravsanlæg), som ud fra en kulturhistorisk vurdering i de konkrete tilfælde bør bevares i deres sammenhæng med vandløbet på grund af deres høje alder, deres landskabelige, bygningshistoriske, teknologihistoriske eller særlige lokale betydning. Ved sådanne anlæg må vælges vandløbskvalitetsforbedrende foranstaltninger, der tager hensyn til de kulturhistoriske interesser.

At der er væsentlige kulturhistoriske interesser knyttet til en opstemning udelukker således ikke, at der kan findes tilfredsstillende løsninger med hensyn til de ønskede forbedringer af vandløbskvaliteten, f.eks. ved at lede en del af vandet uden om opstemningen i et omløbsstryg.

Vedrørende ændringsforslaget om ikrafttræden:

Lovforslagets § 2 om ændring af vandforsyningsloven får med den foreslåede ikrafttræden 1. juli 1995 ingen konsekvenser for dambrug, der har en tilladelse til vandindvinding, som efter vandforsyningslovens § 22, stk. 4, gælder indtil 1. april 2005, hvilket omfatter langt den overvejende del af dambrugene.

Ansøgninger om nye tilladelser til indvinding af overfladevand til dambrugsdrift, som indgives efter 1. juli 1995, herunder ansøgninger om udvidelse af vandindvindingsretten, vil blive omfattet af bestemmelsen i lovforslagets § 2 om sikring af en mindstevandføring i vandløbet ved eventuel fornyelse af tilladelsen.

Det kan desuden ikke udelukkes, at enkelte dambrug har en vandindvindingsret, der er tidsbegrænset, og som bortfalder inden år 2005. Bestemmelsen i den foreslåede § 2 vil i givet fald kun få konsekvenser for dambrug, hvor der ikke allerede er sikret en minimumsvandføring i vandløbet svarende til mindst halvdelen af medianminimumsvandføringen.

Vedrørende mulighederne for supplerende vandindvinding i perioder med lav vandføring:

Jeg vil som opfølgning på lovforslaget over for amtskommunerne understrege muligheden for at meddele tilladelse til supplerende grundvandsindvinding til dambrugere i perioder med lav vandføring i vandløbet under forudsætning af, at en sådan indvinding er natur- og miljømæssig forsvarlig, jf. punkt 5 (Andre miljømæssige konsekvenser) i bemærkningerne til lovforslaget.

Vedrørende status over udviklingen efter lovændringen:

Jeg vil efter en 5-årig periode orientere udvalget om status for lovforslagets anvendelse og effekter, herunder dambrugserhvervets teknolog udvikling, med henblik på at kunne vurdere, om der er sket ændringer, som kan give anledning til supplerende initiativer.

Herefter indstiller et *flertal* (udvalget med undtagelse af Fremskridtspartiets medlem af udvalget) lovforslaget til *vedtagelse* med de af miljø- og energiministeren stillede ændringsforslag.

Et mindretal inden for flertallet (Venstres og Det Konservative Folkepartis medlemmer af udvalget) havde foretrukket, at man gav de lokale myndigheder adgang til at meddele dispensation. Mindretallet konstaterer dog med tilfredshed, at miljø- og energiministeren nu anbefaler, at de lokale myndigheder i perioder med ekstraordinær lav vandføring giver tilladelse til supplerende grundvandsindvinding, ligesom dambrugerne derudover har mulighed for tilbagepumpning af vandet. Dermed skulle erhvervsinteresserne være tilgodeset, samtidig med at åens flora og fauna er beskyttet. Hvis den kommende administration giver anledning til problemer, er mindretallet indstillet på at ændre loven, når den kommer til revurdering om 5 år i forbindelse med, at miljø- og energiministeren afgiver status for lovens anvendelse til udvalget.

Et *mindretal* (Fremskridtspartiets medlem af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med det af miljø- og energiministeren under nr. 1 og det af mindretallet stillede ændringsforslag.

Mindretallet er naturligvis enig med regeringen i hovedsigtet med lovforslaget, nemlig såvidt muligt at undgå såkaldt døde åstrækninger (åstrækninger uden vand), der findes ud for dambrug i tørre perioder.

Samme enighed har de organisationer, der har været i foretræde, eller som udvalget har fået henvendelser fra, det vil sige både Dansk Dambrugereforening og dambrugsejere, som står uden for foreningen. Alle har været enige. Dambrugsejerne mener, at det problem kan og skal løses ved hvert enkelt dambrug, men at det ordnes bedst og mest miljørigtigt ved en individuel vurdering af hvert dambrug i samarbejde med amtskommunen. Og de har da også givet udtryk for, at de finder det helt rimeligt, at disse nye tiltag træder i kraft senest år 2005, hvor de nuværende vandindtagningstilladelser udløber.

Mindretallets ordfører har selv været ude at se på tre dambrug, som havde vidt forskellige problemer, men som alle var enige om og villige til at løse problemet. Men det stod meget klart, at det var tre forskellige løsningsmuligheder, der skulle tages i anvendelse. Derfor er det meget svært at finde fuld rimelighed ved en

firkantet lov, der ikke giver amterne dispensationsmulighed.

Mindretallet er dog glad for ministerens bemærkninger til ændringsforslag nr. 3: »Ændringsforslaget ændrer ikke ved, at sikring af en mindstevandføring i vandløbet kan ske enten ved at afgive frivand forbi dambruget eller ved at føre spildevand tilbage.«

Når lovforslaget vedtages, bliver det vedtaget af folketingsmedlemmer, som for en stor dels vedkommende aldrig har set et dambrug.

Lovforslaget går med de af ministeren stillede ændringsforslag ud på, at man ved samtlige dambrug skal op på en vandføring på mindst halvdelen af medianminimumsvandføringen i vandløbet, hvilket dog er en klar forbedring i forhold til kravet i det oprindelige lovforslag. Men det vil efter flere dambrugsejeres mening stadig være en katastrofe i sommerperioder for visse dambrug, når amtskommunerne ikke har dispensationsmulighed.

Derfor stiller mindretallet ændringsforslag om, at der i vandløbet i sommermånederne skal opretholdes en vandføring på mindst 30 pct. af medianminimumsvandføringen. Kan der blive flertal for dette ændringsforslag, vil mindretallet stemme for lovforslaget i sin helhed. Hvis der derimod mod forventning ikke skulle kunne samles flertal for mindretallets ændringsforslag, må mindretallet vurdere, hvad mindretallets stilling vil være ved 3. behandling, fordi mindretallet mener, det vil ramme et erhverv unødigt hårdt, et erhverv, som i forvejen igennem flere år er blevet skudt i sænk.

Først sagde man, at dambrugerne forurene de vore vandløb, og at der skulle bruges bedre foder. Det gik man så i gang med at rette op på fra både foderfabrikanternes og dambrugernes side, således at foderet nu bliver udnyttet tæt ved 100 pct. Så fik dambrugerne et pålæg om at oprette rensningsanlæg. Det har man nu investeret flere hundrede millioner kroner i, endda så effektivt, at vandet visse steder er renere, når det løber ud af dambruget, end når det kommer ind. Når så dambrugsejerne har gjort alt det, »herren har befalet dem«, kvæler man dem ved simpelt hen at tage vandet fra dem, altså lukke for hanen. Man må jo ikke glemme, at døde åstrækninger også findes andre steder end ved dambrug. Man må heller ikke glemme, at det i denne tid med 300.000 arbejdsløse

i Danmark og en kæmpe udlandsgæld ikke er at foragte at have et effektivt erhverv, der beskæftiger ca. 3.000 mennesker og har en samlet årlig produktion på 1,2 mia. kr., hvorfra Danmark har en eksportindtægt på ca. 800 mio. kr. om året.

Selvfølgelig berettiger det ikke et erhverv til at »være herre over vore vandløb«, men de tiltag og forbedringer, der er foretaget i de senere år med erhvervets accept af de medfølgende udgifter, bør tages i betragtning.

Vedtages lovforslaget med det af ministeren under nr. 1 og det af mindretallet stillede ændringsforslag, som bakkes op af dambrugerne, så har erhvervet vist sin gode vilje. Herefter er der noget konstruktivt at arbejde med frem til de ændringer og nye tilladelser, der skal gives senest år 2005.

Udvalget ønsker lovforslaget tilbage til fornyet behandling i udvalget efter 2. behandling.

Ændringsforslag

Af miljø- og energiministeren, tiltrådt af udvalget:

Til § 1

1) I den foreslåede § 37 a indsættes efter stk. 1 som nyt stykke:

»Stk. 2. Foranstaltninger efter stk. 1 kan ikke gennemføres, hvis der derved tilsidesættes væsentlige kulturhistoriske interesser.«

Stk. 2 og 3 bliver herefter stk. 3 og 4.

Til § 2

Af et mindretal (FP):

2) Det foreslåede § 22, stk. 4, 3. pkt., affattes således:

»Ved tilladelser til indvinding af overfladevand til dambrug skal der altid opretholdes en vandføring på mindst halvdelen af medianminimumsvandføringen i vandløbet, dog således at vandføringen i månederne juni, juli og august mindst skal udgøre 30 pct. af medianminimumsvandføringen i vandløbet.«

Af miljø- og energiministeren, tiltrådt af et flertal (udvalget med undtagelse FP):

3) Det foreslåede § 22, stk. 4, 3. pkt., affattes således:

»Ved tilladelser til indvinding af overfladevand til dambrug skal der altid opretholdes en vandføring på mindst halvdelen af medianminimumsvandføringen i vandløbet.«

Til § 3

4) Paragraffen affattes således:

»§ 3

Loven træder i kraft den 1. juli 1995.«

Bemærkninger

Til nr. 1

Bestemmelsen har til formål at sikre, at væsentlige kulturhistoriske interesser ved foranstaltninger efter stk. 1 skal indgå sammen med hensynet til en forstærket indsats for vandløbskvaliteten. Efter bestemmelsen skal amtsrådet som 1. instans i hvert enkelt tilfælde vurdere, om der er knyttet væsentlige kulturhistoriske interesser til en opstemning og om foranstaltningerne, der agtes iværksat, ikke tilsidesætter disse interesser. Bestemmelsen udelukker således ikke, at der i sådanne tilfælde gennemføres foranstaltninger, der respekterer de kulturhistoriske værdier.

Er de kulturhistoriske interesser knyttet til selve opstemningsanlægget, kan en nedlæggelse af opstemningsanlægget med henblik på forbedring af vandløbskvaliteten ikke gennemføres.

Amtsrådets vurdering skal fremgå af afgørelsen efter vandløbsloven og kan påklages til Miljøstyrelsen efter de almindelige regler i vandløbsloven. Miljøstyrelsen vil, som det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, i disse tilfælde inddrage Skov- og Naturstyrelsen i klagesagens behandling.

Til nr. 2

Ændringsforslaget nedsætter den vandmængde, der skal opretholdes i månederne ju-

ni, juli og august, til 30 pct. af medianminimumsvandføringen i vandløbet.

Til nr. 3

Med ændringsforslaget ændres lovforslagets § 2 således, at der ikke sættes nogen begrænsning for den vandmængde, amtsrådet kan tillade indvundet til dambrugsdrift. Ændringsforslaget fastholder det sigte, at indvinding af overfladevand til dambrugsdrift ikke medfører en vandføring i vandløbet, der er mindre end halvdelen af medianminimumsvandføringen.

Det er herefter op til amtsrådet som 1. instans at vurdere, i hvilket omfang der konkret kan meddeles tilladelse til indvinding af overfladevand fra vandløb og søer til dambrugsdrift.

Udgangspunktet for amtsrådets vurdering er den målsætning, regionplanen fastsætter for vandføringen i vandløbet.

Amtsrådet skal som led i den konkrete vurdering af den enkelte ansøgning om tilladelse til vandindvinding fastholde det sigte, at dambrugsproduktion bliver miljømæssig bæredygtig. I den forbindelse skal amtsrådet vurdere, om det af hensyn til natur- og miljøforhold er ønskeligt at friholde sårbare vandløbsstrækninger med ringe vandføring fra påvirkning fra vandindvinding til dambrugsdrift. Desuden skal amtsrådet i forbindelse med sin afgørelse sikre en naturlig årstidsvariation i vandløb ved dambrug.

Ændringsforslaget ændrer ikke ved, at sikring af en mindstevandføring i vandløbet kan ske enten ved at afgive frivand forbi dambruset eller ved at føre spildevand tilbage. Tilbageføring af spildevand ved pumpning kan eventuelt blive aktuel på visse dambrug i perioder, hvor vandløbets vandføring er meget lav. Tilbagepumpning af spildevand bør i givet fald og under hensyntagen til det øgede energiforbrug som udgangspunkt begrænses til sådanne kortere perioder.

Til nr. 4

Det foreslås, at loven træder i kraft den 1. juli 1995.

Martin Glerup (S) Helen Beim (S) Dorte Bennedsen (S) Inger Bierbaum (S)

Peter Christensen (S) Steen Gade (SF) fmd. Elsebeth Gerner Nielsen (RV)

Bent Hindrup Andersen (EL) Lis Greibe (S) Hanne Severinsen (V) Bodil Thrane (V)

Peter Hansen-Nord (V) Jens Vibjerg (V) Niels J. Langkilde (KF) Gitte Seeberg (KF)

Jens Jørgensen (KF) Aage Brusgaard (FP) nfm.

Centrum-Demokraterne havde ikke medlemmer i udvalget.

Bilag

To af udvalgets spørgsmål til miljø- og energiministeren og dennes svar herpå samt et notat om beregning af medianminimumsvandføring fra Danmarks Miljøundersøgelser

Spørgsmål 10:

Er der virksomheder ud over de i bemærkningerne nævnte dambrug og vandkraftværker, der bliver berørt af lovforslaget?

Svar:

Hvis betingelserne for at gennemføre foranstaltninger ved opstemninger på baggrund af den foreslåede ændring af vandløbsloven er til stede, kan det komme på tale at sikre faunapassage forbi opstemninger ved gamle møller, engvandingsanlæg eller lignende.

Ændringen af vandforsyningsloven vedrører alene dambrug.

Spørgsmål 25:

Udvalget anmoder om ministerens kommentar til henvendelsen af 26. februar 1995 fra Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur, jf. bilag 26.

Svar:

Jeg finder den foreslåede ændring af vandløbsloven og vandforsyningsloven vigtig, fordi den øger mulighederne på genskabe tilfredsstillende natur- og miljømæssige forhold i vandløb med opstemningsanlæg.

Landsforeningen påpeger imidlertid i sit brev en af de mulige konflikter ved administrationen af vandløbsloven. Der kan nemlig være konflikt mellem ønsket om en forstærket indsats for vandløbskvaliteten og ønsket om bevaring og måske endda retablering af kulturhistorisk væsentlige opstemninger i forbindelse med vandmøller.

Jeg er helt enig med foreningen, når den fastslår, at mange af disse mølleopstemninger har eksisteret i århundreder og allerede ved deres anlæggelse medførte en grundlæggende ændring af naturforholdene på stedet. Det er også rigtigt, at det i den slags sager vil dreje sig om et valg mellem forskellige former for »natur«, når foranstaltninger til forbedring af vandløbskvaliteten skal diskuteres.

For at sikre, at de kulturhistoriske interesser, som vandmøllerne og de andre kulturhistoriske opstemninger repræsenterer, tilgodeses i nødvendigt omfang, er der i bemærkningerne til loven gjort opmærksom på en række forhold, som skal inddrages i overvejelserne, når man påtænker en vandløbsrestaurering, herunder bl.a. hensynet til vandmøllers fortsatte driftsmulighed.

I forbindelse med vandmøller, hvor de kulturhistoriske interesser er tungtvejende, vil en nedlæggelse af opstemningen ikke være den løsning, man vælger. Her vil man snarere vælge at føre en større del af vandmængden uden om opstemningen og herved sikre passagemuligheder for fisk og smådyr, samtidig med at møllen stadig sikres en tilstrækkelig vandmængde til at kunne fungere. Der er i de senere år etableret faunapassage i form af fiske-trapper og – især – omløb ved en række mølleopstemninger, hvor udarbejdelsen af projektet er foregået i et samarbejde mellem de instanser, der har skullet varetage disse modsatrettede hensyn.

På den baggrund vil Miljøstyrelsen, som skal administrere tilskudsordningen, tilstræbe at tilrettelægge administrationen, så Skov- og Naturstyrelsen, som varetager både de naturmæssige og de kulturhistoriske interesser, på et tidligt tidspunkt bliver gjort bekendt med planlagte projekter. På den måde vil en afvejning af de forskellige interesser fremover kunne sikres allerede under projekternes første fase.

I behandlingen af klager efter vandløbsloven vil Miljøstyrelsen inddrage Skov- og Naturstyrelsen, når der kan være kulturhistoriske interesser knyttet til anlæg ved berørte vandløbsstrækninger.

Det er min opfattelse, at det på denne måde er sikret, at kulturhistorisk betydningsfulde vandmølleopstemninger også fortsat vil kunne eksistere, samtidig med at indsatsen for forbedring af vandløbskvaliteten forstærkes.

Danmarks Miljøundersøgelser
Afdelingen for Ferskvandsøkologi
Den 19. april 1995

Notat om beregning af medianminimumsvandføring

1. *Praksis for beregning af medianminimumsvandføring*

Et vandløbs vandføring eller vandtransport måles f.eks. i liter pr. sekund og kan beskrives ved hjælp af en række karakteristiske værdier, f.eks. årlig middelvandføring, maksimumsvandføring og minimumsvandføring. Årsminimum er den laveste registrerede vandføring i et kalenderår, med vandføringen opgjort for hvert enkelt døgn.

Administrativt anvendes medianminimumsvandføringen som en almindelig statistisk størrelse til beskrivelse af minimumssituationen. Den videnskabelige definition på medianminimum er 50 pct.-fraktilen for fordelingen af en serie af årsminima.

50 pct.-fraktilen er det samme som medianen, og medianen er den midterste værdi, når tallene opstilles i numerisk rækkefølge. Det fremgår, at set over en årrække vil et vandløbs årlige minimumsvandføring således i halvdelen af årene være under medianminimum og i halvdelen af årene over.

I definitionen på medianminimum indgår ikke krav til tidsseriens længde, men sædvanligvis anvendes 20 års data.

Principielt kan medianminimum beregnes løbende, således at man efter hvert nyt måleår kan beregne en ny medianminimum. Sædvanligvis reviderer vandløbsmyndighederne medianminimum med 5-10 års mellemrum eller efter aktuelt behov.

I praksis anvendes medianminimum ofte i forbindelse med en vandløbssag eller vandindvindingssag. I sådanne tilfælde lægges den fastsatte medianminimumsværdi til grund i hele den periode, hvor afgørelsen er gældende, f.eks. 10 år, som er løbetiden for nye tilladelser til indvinding af overfladevand.

2. *Beregning af medianminimum uden målestation*

I forbindelse med vandløbsadministrationen ønskes medianminimum ofte fastlagt et sted uden fast målestation og således også uden lang tids registrering af vandføringen. I sådanne tilfælde foretages en beregning af medianminimum ved at anvende data fra en nærliggende målestation samt en eller flere enkeltmålinger af vandføringen på det pågældende sted. Målingerne skal foretages på et tidspunkt, hvor man på baggrund af data fra den nærliggende målestation ved, at vandføringsniveauet ligger tæt på medianminimum. Endvidere skal det inden målingerne sikres, at der ikke foretages indgreb i vandføringen i form af vandindvinding, stemmeværksregulering eller lignende på vandløbsstrækningerne omkring målestederne.

I praksis fastsættes medianminimum af vandløbsmyndighederne ofte i et helt vandløbssystem ad gangen. Samtlige steder i vandløbet, hvor medianminimum ønskes fastlagt, måles i løbet af en eller to dage, og beregninger kan herefter foretages.